

AZ 1385. ÉVI KREWÓI EGYEZMÉNY – EGY KÉSŐBBI MAGYAR KIRÁLYI DINASZTIA FELEMELKEDÉSE

KÉPES GYÖRGY

ELTE ÁJK
JOGTÖRTÉNETI KUTATÁSOK

A SZERZŐ:

DR. KÉPES GYÖRGY
HABILITÁLT EGYETEMI DOCENS
ELTE ÁJK MAGYAR ÁLLAM- ÉS
JOGTÖRTÉNETI TANSZÉK
KEPES.GYORGY@AJK.ELTE.HU

2025. május 12.

1382. szeptember 10-én meghalt I. Lajos magyar király, aki 1370-től Lengyelország királya is volt. Nagybátyja, III. Kázmér ugyanis törvényes fiúörökös nélkül halt meg, erre az esetre pedig a még 1339-ben I. Károly magyar királlyal (akinek a felesége, Erzsébet, Kázmér nővére volt) Visegrádon megkötött szerződés úgy rendelkezett, hogy Lajos fogja követni a trónon. Utóbbinak 1355-ben számos engedményt kellett tennie a lengyel nemességnek azért, hogy – a néhai Łokietek Ulászló unokjaként – elfogadják utódként. (Ez a bizonyos 1355. évi „budai privilégium” az első össz-lengyelországi szabadságlevél.)¹

Igen ám, de Ludwik Węgierski, azaz „Magyar Lajos” is fiútód nélkül hunyt el. Két túlélő leánygyermek közül az idősebbet, Máriát szánta

örökösül, csakhogy ő 1379-től Luxemburgi Zsigmond jegyese volt. Hiába fogadtatta el még 1374-ben – egy újabb, ez esetben Kassán kiadott, a budainál is jelentősebb² privilégium ellenében – a lengyel nemesekkel a leányági trónutódlást, utóbbiak hallani sem akartak arról, hogy Zsigmond hitvese legyen a királyuk. Attól féltek ugyanis, hogy Zsigmond átadja Lengyelországot vagy annak egy részét a Luxemburgiak által mindig is támogatott Német Lovagrendnek.

Ennek elkerülésére igazi mestertervet eszeltek ki. A Lajos halála után megalakított radomi konföderáción (ami a lengyel közjogtörténetben a király nélküli nemesi gyűlést jelenti)³ úgy döntöttek, hogy akként „tartják be” Lajosnak tett ígéretüket, hogy nem Máriát, hanem a másik leányt, Hedviget hívják meg Lengyelországba. Egyúttal felkeresték az ekkor még pogány litván nagyfejedelmet, Jogailát azzal az ötletükkel, hogy vegye feleségül a királylányt, egyúttal vegye védelmébe Lengyelországot a Lovagrenddel szemben, amely Litvániának is esküdt ellensége volt.

1384. október 15-én Krakkóban a gnieźnói érsek meg is koronázta Hedviget (lengyelül: Jadwiga) Lengyelország királyává. Ahogy a magyar, úgy a lengyel közjog sem ismerte a regina mint uralkodó intézményét, csak a rexet, így Hedvig ugyanúgy fiúsított nőként lett Lengyelország „királya”, ahogy Mária 1382-ben Magyarországa. Csakhogy újabb nehézségek támadtak. Egyrészt Hedvig a koronázásakor még csak 10 éves volt, így házasságot még nem köthetett, másrészt kiderült, hogy neki is van már jegyese: Habsburg Vilmos osztrák herceg!

Ahhoz tehát, hogy a lengyel nemesek országmentő terve megvalósulhasson, nemcsak Jogailának kellett megkeresztelkednie, hanem Hedvig eljegyzését is fel kellett bontani, és persze meg kellett várni, hogy a királylány törvényes korú, azaz 12 éves legyen. Ezeknek a problémáknak a megoldását célozta az a „szerződés”, amelyet 1385. augusztus 14-én az ekkor már 33 év körüli – valószínűleg 1352-ben született⁴ – litván nagyfejedelemmel Krewóban (litvánul: Krėva) aláírtak.

Jogaila a szabadelvű valláspolitikájáról híres Gediminas nagyfejedelem unokája volt, mégpedig legidősebb túlélő fia, Algirdas ágán. Utóbbi halála (1377) után trónharc tört ki Jogaila és Algirdas Litvánia egy részét társuralkodóként kormányzó testvére, Kęstutis között. E viszálynak Jogaila épp 1382-ben, nem sokkal Nagy Lajos halála előtt vetett véget, amikor is fogságba vetette nagybátyját, aki pár nappal később meghalt. Jogaila tehát egyedül uralkodott a Nagyfejedelemségben, amikor a lengyel nemesek felkérése érkezett.

A krewói egyezmény fontosabb rendelkezései

Az 1385. augusztus 14-én Jogailával aláíratott oklevél⁵ az alábbiakat tartalmazta:

„Mi, Jagalo, Isten kegyelméből a litvánok nagyfejedelme [...] tudatjuk mindazokkal, akiket illet [...], hogy tájékoztatást kaptunk azokról az ügyekről, amelyeket a legkegyelmesebb fejedelemasszony, E[rszébet], Isten kegyelméből Magyarország, Lengyelország, Dalmácia stb. királynéja tiszteletreméltó és nemes férfiak [...] útján velünk közölt. [...]

Legkegyelmesebb fejedelem-asszony, a legüdvösebb ügy érdekében fogadd el fent nevezett Jagalo nagyherceg [magnus dux] urat fiadként, és add hozzá legkedveltebb leányodat, Hedvig hercegnőt, Lengyelország királynőjét törvényes házastársul. [...]

Jagalo nagyherceg úr minden, még meg nem keresztelt testvérével, rokonával, nemesével, valamint a földjein élő többi alattvalójával együtt azt óhajtja és vágyja, hogy elfogadhasa a Szent Római Egyház katolikus hitét. És bár sok császár és más fejedelem fáradozott már azon, hogy ezt elérje nála, mindeddig nem jártak sikerrel. A mindenható Isten [ugyanis] e tisztességet királyi fenségednek tartotta fenn.

Ennek megerősítéseként és bizonyítékául ugyanez a Jagalo nagyherceg megígéri, hogy minden kincsét Lengyelország és Litvánia hiányosságainak pótlására ajánlja és rendelkezésre bocsátja. [...]

Ígéri továbbá, hogy ténylegesen átadja és kifizeti azt a pénzüsszeget, amely az egyfelől Magyarország királynéja, másfelől Ausztria hercege között létrejött [Hedvig és Vilmos eljegyzéséről szóló] szerződésben biztosítékként szerepel, nevezetesen kétszázezer forintot.

Továbbá ugyanez a Jagalo nagyherceg megígéri és megfogadja, hogy saját erejéből és saját költségén visszaszerzi a Lengyel Királyság minden földjét [...], amit bárki attól elfoglalt. Hasonlóképpen megígéri, hogy minden keresztény hívőt, főképp azokat a férfiakat és nőket, akiket a Lengyel Királyság területéről hadjáratok során elhurcoltak, szabadságukba visszahelyez. [...]

Végül pedig nevezett Jagelló nagyfejedelem megígéri, hogy Litvánia és a Rusz földjeit örök időkre a Lengyel Királyság koronájához csatolja. [*terras suas Lithuaniae et Russiae Coronae Regni Poloniae perpetuo applicare*] [...]"

A szerződés következményei

1386. február 12-én a litván előkelők bevonultak Krakkóba, és két napra rá megkerestek. Jogailát maga a gnjeznói érsek keresztelte meg, a keresztségben a Władysław nevet kapta. Február 18-án Hedvig királynő betöltötte 12. életévét, így érvényes házasságot köthetett Jogailával, akit március 4-én Krakkóban, II. Ulászló néven (ur.: 1386–1434) iure uxoris Lengyelország társuralkodójává koronáztak.

Ezzel egy fő, pontosabban egy házaspár jogára alatt egyesült a Lengyel Királyság és a Litván Nagyfejedelemség, melyek együttes területe elérte az 1,1 millió km²-t. Közös állam azonban ekkor még nem jött létre, sőt valódi perszonálunió sem, ugyanis 1392-ben Jogaila abban állapodott meg Vytautas nevű unokatestvérével, a tíz évvel korábban megölt Kęstutis fiával, hogy Litvániában utóbbi fog uralkodni, Jogaila mint supremus dux hűbéri felsőbbbségének elismerésével.

1386-tól tehát Gediminas leszármazottai (gediminidák) ültek nemcsak Litvánia, hanem Lengyelország trónján is. Kelet-Közép-Európában mégsem őt, hanem Jogailát tekintjük a dinasztia alapítójának. Az uralkodóház IV. Kázmér halála (1492) után két részre szakadt: a cseh ág 1490-től 1526-ig Magyarországon is uralkodott – sőt leányágon valójában 1918/21-ig. A lengyel Jagelló-ág 1572-ben, II. Zsigmond Ágost halálával kihalt ugyan, de az

1569-ben Lublinban valódi reálunióvá bővített lengyel-litván államközösség 1795-ig fennmaradt.

Az 1399-ben, gyermekágyi lázban meghalt Hedvig egy-fajta isteni rendeltetésnek tekintette a nála jóval idősebb Jagelló-Ulászlóval kötött házasságot, melynek célja az utolsó, még pogány államalkotó európai nemzet, a litvánok keresztény hitre térítése volt. Apostoli küldetését teljesítette: a nevéhez kötődik a vilniusi érsekség megalapítása és a krakkói (ma: Jagelló) egyetem újraindítása is. Hedviget, akit a lengyelek és litvánok mindig is szentként tiszteltek, „hivatalosan” a lengyel pápa, II. János Pál avatta szentté, 1997. június 8-án.⁶

Hivatkozások:

¹ Gerics József: *A korai rendiség Európában és Magyarországon*. Budapest, 1987. Akadémiai Kiadó, 126. p.

² Dorota Malec szerint a kassai privilégium a lengyel rendi alkotmány „fundamentuma”, lásd: Malec, Dorota: *The nobility's privileges and the formation of civil liberties in old Poland*. In: Rau, Zbigniew et al (szerk.): *Magna Carta. A Central European perspective of our common heritage of freedom*. London-New York, 2016. Routledge, 127–166., 129. p.

³ Lásd pl.: Maciejewski, Tadeusz: *Historia ustroju i prawa sądownego Polski*. 5. kiadás. Warszawa, 2017. C. H. Beck, 56. p.

⁴ Krzyżaniakowa, Jadwiga – Ochmański, Jerzy: *Jogaila*. Vilnius, 2010. *Algimantas*, 57–58. p.

⁵ Szövegét közli: *Monumenta Medii Aevi Historica Res Gestas Poloniae Illustrantia. Tomus II. Pars I. (1384–1444)*. [Szerk.: Sokołowski, August.] Kraków, 1876. Academia Literarum

Cracoviensis, 4–5. p. (A szerző magyar fordítása.)

Megjegyzendő, hogy vannak, akik kételkednek az oklevél hitelességében. Lásd: Bojtár Endre: *Az utolsó pogányok Európában*. Litvánia megkeresztelése. Holmi 23, 2011. 3. sz., 387–399., 393. p. ⁶ Életéről és politikai jelentőségéről: Bagi Dániel: *Hedvig királynő*. Az Anjou-ház trónöröklése Lengyelországban. *Rubicon* 27., 2016. 5–6. sz., 10–13. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Jogaila koronázása (a waweli székesegyházban található szárnyas oltárkép részlete). Forrás: [https://en.wikipedia.org/wiki/W%C5%82adys%C5%82aw_II_Jagie%C5%82%C5%82o#/media/File:Jogaila_\(W%C5%82adys%C5%82aw_II\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/W%C5%82adys%C5%82aw_II_Jagie%C5%82%C5%82o#/media/File:Jogaila_(W%C5%82adys%C5%82aw_II).jpg)
Letöltés: 2025. május 6.